
Odkrycia archeologiczne dokonane w Prusach wschodnich i zachodnich w ciągu dwulecia 1895 i 1896-go

---

Światowit 1, 79-83

1899

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

RUCH NAUKOWY.

ODKRYCIA ARCHEOLOGICZNE

dokonane w Prusach wschodnich i zachodnich w ciągu dwulecia 1895 i 1896-go.

Zebrał z literatury niemieckiej i zestawił

E. M.

Angerapp, pow. darkiański Pr. wsch.

Budowle palowe z epoki po-kamiennej. — Młot rogowy, dłuto kamiennie.

Heydeck. Sitzber. Prussia. s. 164—165.

Bartoszów las (Fersenau) p. kościerski Pr. zachod.

Groby skrzynkowe z popielnicami. Przedmioty brązowe.

Conwentz. Ber. westpr. Mus. str. 37.

Bągard (Baumgart. b. Christburg) Pr. zach.

Łódka żaglowa z epoki północno-arabskiej (według klasyfik. Lissauera).

Conwentz. Ber. westpr. Mus. str. 45, 49—63 z rycin.

Będargowo (Bendargau) wś. pow. wejherowski.

Wał podwójny.

Treichel. Verh. Berl. Ges. Anthr. H. 5, str. 376—9, z planem.

Błonowo małe (Klein Blumenau) pow. fyszhuski Pr. wsch.

Nowe wykopaliska na cmentarzysku z 2—3 wieku po Chr. Popielnice z przystawkami, także z żelaznemi wyrobami oraz bez nich. Grób konia (11—12 wiek po Chr.).

Hollack. Sitzgsb. Prussia, str. 111. 114.

Cieple (Warmhof) p. kwidzyński Pr. zach.

Cmentarzysko mieszane ze starszej epoki żelaznej. Groby żarowe z rozmaitemi dodatkami brązowymi, jamy ze spaleniskiem (Brandgruben) z dodatkami przedmiotów brązowych i żelaznych. Ciężarki do wrzecion, grzebienie kościane, paciorki szklane i emaliowane; groby ze szkieletami z dodatkami z przedm. żelaznych, brązowych, srebrnych i złotych.

Kumm-Conwentz. Ber. westpr. Mus. str. 44, z rycinami.

Czarnik (Scharnick, b. Seeburg) Pr. wsch.

Kurhany z pokładem kamiennym, t. j. skrzynkowe (ganggrab.), popielnice, przystawki.

Lenke. K. B. d. Gesell. Anthr. N. 5. 6.

Czutellen, p. kłajpedzki Pr. wsch.

Groby ze szkieletami, resztki trumien, obrączka metalowa i t. d.

Hollack. Sitzungsber. Prussia str. 125.

Czyste male (Klein Czyste) p. chełmiński Pr. zach.

Popielnica o czterech nóżkach i inne popielnice z grobu skrzynekowego.

Conw. Ber. westpr. Mus. str. 42, z rysunkami.

Frombork (Frauenburg) m-to w pow. braniewskim Pr. wsch.

Statek wodny Wilkingów.

Pohl, Bötticher. K. B. Gesamtver. № 6. 7.

Gablauken, p. morąski Pr. wsch.

Groby skrzynekowe, skorupy z różnymi ozdobami, kurhany.

E. Lemke. Nachr. 2 s. 17 z rysunkami skorup.

Gapowo (Gapowo) p. kartuski Pr. zach.

Kurhany z ep. bronzowej starszej. Grób skrzynekowy na szczycie jednego kopca. Olbrzymia popielnica z kośćmi, pierścieniami i zausznice.

(Lakowicz) Conwents. Berl. westpr. Mus., str. 35.

Lakowicz. K. B. d. Ges. Anthr. Nr. 8, str. 64—65.

Gross-Steegen, p. iławkowski Pr. wsch.

Grób skrzynekowy z 14-ma popielnicami.

Bessenberger. Sitzungsber. Prussia, s. 106.

Gruczno (Grutschno) p. świecki i Topolno.

Cmentarzyska. Groby słowiańskie, jakoby z wieku VIII—XII po Chr. Szkielety. Czaszki, zausznice, pierścienie z blachy bronzowej, pierścienia srebrny z krzyżem i ozdobami, brakteat, rękojeść sztyletu brązowego ozdabiana ornamentami z trójkątów, paciorki i t. d. Liczne bardzo zabytki. Popielnice kloszowe, brązowe ze spalonemi kośćmi.

Anger. Nachr. Z. 5, str. 77—80, z rycinami.

Kaczki wielkie (Gross-Katz) p. wejherowski Pr. zach.

Skład brązowy, z epoki wpływów rzymskich.

Conwents. Ber. west. Mus., str. 42—3, z rys.

Kaldus (Kaldus) wś, pow. chełmiński Pr. zach.

Skorupy ozdabiane i wypełnione białą masą, wyroby brązowe, zapinka brązowa z ep. La Tène. Cmentarzysko z epoki północno-arabskiej.

Conwents. (Von Haken i Düttbrenner). Ber. westpr. Mus. s. 34, 39. 41—42, 45.

Karnitten, pow. morąski Pr. wsch.

Groby skrzynekowe, kopce, groby kamienne, liczne skorupy z ozdobami: odciski palców, pionowe kreski i odciski innego typu, popielnice, paciorki i t. d.—Kurhany w wielu miejscach noszą tutaj miano „czubatka“, np. „czubatka szwedzka“ lub t. p.

Kerpen, pow. morąski Pr. wsch.

Groby skrzynekowe, kopce, groby kamienne, liczne skorupy z ozdoba-

mi, odciski palców, pionowe kreski i odciski innego typu, popielnice, paciorki i t. d.—Kurzhanie w wielu miejscach noszą tutaj miano „czubatka“, np. „czubatka szwedzka“ lub t. p.

E. Lemke. Nachr. Z. 2, s. 17, z rysunk. skorup.

Leobór (Leohain) pow. wejherowski Pr. zach.

Groby kamienne, „kopce“ czyli „grube“ w mowie miejscowej.

Treichel. Verh. Berl. Ges. Anthr. Z. 5, str. 374—76, z rycin.

Lipicz (Gute Herberge) pow. gdański Pr. zach.

Popielnice twarzowe z kośćmi. Drut brązowy i paciorki szklane z grobu kamiennego skrzynkowego.

Conw. Ber. westpr. Mus. str. 37.

Łęcze (Lenzen) pow. elbląski.

Cmentarzysko przedh.

Dorr. K. B. d. Ges. Anthr. Nr 8. str. 65—66.

Mitteldorff, p. morąski Pr. wsch.

Groby skrzynkowe, kopce, groby kamienne, liczne skorupy z ozdobami, odciski palców, pionowe kreski i odciski innego typu, popielnice, paciorki i t. d.

Nidden, p. kłajpedzki Pr. wsch.

Znaleziska nowe z epoki kamiennej.

S. I. Kurische Nehrung.

Nowy dwór (Viehof) p. grudziądzki Pr. wsch.

Dalsze badania cmentarzyska mieszanego peryodycznego. Oryginalne, przybory na konia, uzdy, sprzączki brązowe, guz brązowy, skorupy z popielnic, pochodzących z XI lub XII w. po Chr.

Hollack. Sitzber. Prussia. Str. 114, z rycinami.

Nowe miasto (Neustadt) p. wejherowski Pr. zach.

Kurzhanie z epoki rzymskiej, okucia brązowe, kość skroniowa z zausznicą z ołowiu, resztki skóry.

Pęslawice (Prenzlawitz) pow. grudziądzki Pr. zach.

Skład brązowy (rogi do picia i t. d.).

Conwentz. Ber. westpr. Mus. str. 34—42 z rycinami.

Pętkowice (Pentkowitz) p. Nowe Miasto.

Pietrzykówka (Klein-Peterkau) pow. człuchowski Pr. zach.

Grodzisko na wyspie na jeziorze (Deepersee). Skorupy od naczyń glinianych, kawałek żelaza, pale dębowe.

Conw. Ber. westpr. Mus. Str. 49.

Rominty (Rominten) p. gołdabski Pr. wsch.

Cmentarzysko. Groby żarowe i ze szkieletami z epoki La Tène. Popielnice, przedmioty brązowe i żelazne.

Bezenberger Sitzber. Prussia, str. 35—56, z tablicami, rycinami i planem.

Rucewo (Rutzau) pow. rucki Pr. zach.

Nowe wykopaliska ze śmietników z epoki kamiennej.

Conwentz. Ber. westpr. Mus., str. 32.

Rudau, p. rybacki Pr. wsch.

Kurhan, skorupy typu słowiańskiego, kości i wiele innych.

Bezenberger. Sitz. Prussia, str. 172.

Rybinko (Rybieńke) p. wejherowski Pr. zach.

Groby skrzynekowe z popielnicami twarzowemi.

Troyka—Conw. Ber. westp. M., str. 37 z ryc.

Rytel (Rittel) p. chojnicki.

Grób z epoki rzymskiej (?) z popielnicami oraz dodatkami brązowemi.

Conwentz. Ber. westpr. M., str. 43—44.

(Ossowski pisze o cmentarzysku z tej miejscowości).

Sampol (Sampohl) p. człuchowski Pr. zach.

Grób jakoby z ep. rzyms. Szkielet, paciorki szklane z emalii i bursztynu, zapinki (fibule) połączone i sprzączki.

Conwentz. Ber. westp. M., str. 43.

Sakuten, p. kłajpedzki, p. *Czutellen*.

Schönfeld pod Libau.

Groby skrzynekowe, szkielety, popielnice, popioły, przedmioty różne.

Schuckert. Jahrb. d. hist. Ges. Bromb. 95 r. str. 51.

Środa (Schroda) miasto, p. *Wegierskie*.

Starygród czyli **Starogard Szlachecki** (Adlig Stargard).

Groby skrzynekowe z popielnicami twarzowemi i inne popielnice oraz naczynia gliniane.

Wirtz—Conw. Ber. westpr. Mus., str. 38, rycin.

Stężyca (Stendsitz) pow. kartuski Pr. zach.

Kurhany ze starszej epoki brązowej, skorupy gliniane, resztki kości, naramienniki i bransoleta brązowa.

(*Lakowitz*) *Conwentz.* Ber. westpr. Mus., s. 34, z rycin.

Sulice albo **Sulicice** (Sulitz) p. pucki na Kaszubach.

Popielnice twarzowe, naczynia gliniane (Deckelgefaesse), małe kółka pierścieniowe z drutu brązowego z grobu kamiennego skrzynekowego (Twarz popielnicy składa się tylko z nosa i uszów).

Götze, Nachr. Z. 5, str. 74.

Tharau, p. prusko-iławski Pr. wsch.

Popielnice, kości i szczątki brązów z młodszej epoki brązowej.

Czihak. Sitzber. Prussia, str. 105—106.

Wegierskie, pod Środą — Poznańskie.

Czaszki prawdopodobnie, według Virchowa, słowiańskie.

Köhler, Virchow. Verh. berl. Ges. Anthr. H. 6, s. 591.

Hacksilberfund *Heinemann,* Zur Hist. Ges. Posen, rocz. 10 s. 303.

Więcbork (Vandsburg) p. złotowski Pr. zach.

Naczynia gliniane z ep. kamiennej, z ornamentem sznurkowym *).

Conwents. Ber. westp. Mus., s. 33 z ryc.

Wilkieten, p. kłajpedzki Pr. wsch.

Cmentarzysko z przedmiotami żelaznymi i brązowymi.

Hollack. Sitzber. Prussia, s. 123.

Zakrzewko (Zakrzewke) pow. złotowski Pr. zach.

Popielnica twarzowa z różnemi ozdobami, wypełnionemi białą masą.

Conwents. Ber. w -pr. Mus., str. 39 z ryc.

Żabno (Saaben) pow. starogardzki Pr. zach.

Grób skrzynkowy kamienny z popielnicami i popiołami. Szczątki obrączek brązowych, paciorki szklane i t. d.

Conwents. Ber. w-pr. Mus., str. 38.

WIEK MIEDZIANY W CHALDEI

i zagadka bronzu.

Nowe horyzonty otwiera badaczom zamierzchłej przeszłości chemia. Odkąd stanęła do pomocy archeologii, zapala ona jasną pochodnię tam, gdzie środki dotychczasowe okazują się bezsilnymi, gdzie przy największej przenikliwości nic już więcej nie można rozpoznać. Tu chemia nawiązuje wątek dalszych, głębszych badań.

Świeżo taki jasny promień na zagadki przeszłości historycznej, współczesnej z przeddziejową dobą Europy, rzucił dobrze już zasłużony w archeologii, znakomity chemik *M. Berthelot*. Komunikat jego: „*Wiek miedziany w Chaldei*“ (*L'age de cuivre en Chaldée*), drukowany w *Comptes rendus de l'Acad. des Sciences*, jest krótki. Podaję go w przekładzie.

„Odkrycia, dokonywane od lat kilkunastu przez p. de Sarzec, zapoznały nas z pomnikami bardzo głębokiej starożytności. Sięgają one czasów pierwocin cywilizacji, t. j. 5-go lub 6-go tysiąclecia wstecz. Zdobyto tutaj między innymi broń, ozdoby i narzędzia, rzucające nowe światło na pierwo-

*) Stary zamek więcborski, po którym niema śladów, stał na ostrowiu, na miejscu zwanem dotąd „Zamczysko“.